

Socialdepartementet

Yttrande över Från delar till helhet - Tvångsvården som en del av en sammanhållen och personcentrerad vårdkedja

Jönköpings kommun instämmer i att tvångsvården för människor med samsjuklighet behöver utvecklas för att bli mer individanpassad, evidensbaserad och ha ett tydligare brukarperspektiv. Utredningens fokus på samordnad vård och en förstärkt vårdkedja är positiva, men Jönköpings kommun bedömer att det finns en del risker med förslaget som vi vill belysa.

Samsjuklighet, dvs. personer som drabbats av både psykisk sjukdom och samtidigt har beroendeproblematik, är en mycket utsatt grupp som har en särskilt komplicerad form av sjuklighet. Därför ser vi risker med att vårdtiderna blir alltför korta.

Jönköpings kommun ser också risker med att all vård ska ges på hemmaplan och att den sociala indikatorn tas bort. Individer som befinner sig i livssituationer med hög förekomst av hot och våld riskerar därmed bli särskilt utsatta.

För kommunernas del är förslagen kostnadsmässigt svårbedömda, vilket bland annat hänger samman med otydligheten kring vilka insatser kommunen kommer behöva erbjuda för målgruppen i samband med att tvångsvården upphör. Ansvariga verksamheter inom Jönköpings kommun upplever idag att målgruppen ofta är svår att motivera till öppenvårdsinsatser, vilket ytterligare belyser problematiken med korta vårdtider.

Nedan utvecklas synpunkter avseende några av utredningens förslag.

6.1 Regionen ansvarar för vård och behandling utan samtycke vid skadligt bruk och beroende

Jönköpings kommun tillstyrker förslaget, och anser att det är positivt att ett större fokus läggs på vårdinsatser under tvångsvården. Det finns också fördelar med perspektivet att ge samordnad vård för fysisk och psykisk hälsa. Sådan vård tillgodoses bäst på ett sjukhus av legitimerad personal.

7.2.4 Förutsättningarna för tvångsvård i LPT (lag om psykiatrisk tvångsvård) förkortar vårdtiderna jämfört med LVM (lag om vård av missbrukare i vissa fall).

Jönköpings kommun instämmer i utredningens bedömning att tvångsvården behöver individanpassas i större utsträckning än vad som görs idag, och att vårdtiderna bör behovsanpassas. Den största risken som Jönköpings kommun ser med utredningens förslag är dock att vårdtiderna kommer att bli alltför korta och att patienterna riskerar att falla mellan stolarna när deras akuta behov av vård är

tillgodosett, utan att kommunen har getts tillräckligt med tid för att ordna en fullgod planering.

Enligt förslaget kommer den genomsnittliga vårdtiden vid tvångsvård för tidigare LVM-patienter att minska från dagens 5,3 månader till 6 veckor. För vård enligt LPT krävs ett oundgängligt vårdbehov under hela vårdtiden även om viss hänsyn ska tas till växlingar i patientens tillstånd och konkreta återfallsrisker. Utredningen föreslår även ett visst utrymme för vård i situationer som inte är akuta för att patientens tillstånd ska stabiliseras och adekvat behandling sättas in. Det framkommer inte mer konkret vad ett visst utrymme innebär, vilket lämnar utrymme för regionala tolkningar.

Gemensamt för målgruppen för LVM-vård är att de har ett stort vårdbehov och en komplex sjukdomsbild. Många är bostadslösa. De vårdas mot sin vilja och har inte accepterat hjälp på frivillig väg. En stor del av dagens LVM-vård handlar om att patienten ska stabiliseras i sitt mående, få en längre tids nykterhet och motiveras till att ta emot insatser på frivillig väg. Jönköpings kommun anser att dessa aspekter inte tillräckligt noga belyses i utredningen och de förslag som lämnas.

Kommunens erfarenhet av psykiatrisk vård för denna komplexa målgrupp är att det ofta är kötider till behandling, att patienter nekas inläggning eller skrivs ut för tidigt och att resurser och vårdplatser styr vården snarare än behovet. Med den otydlighet som utredningen lämnar kring begreppet "visst utrymme", tillsammans med ett starkt fokus på det oundgängliga vårdbehovet och regionernas svårigheter att tillsätta personal ser Jönköpings kommun reella risker att vårdtiderna blir alltför korta. Därutöver finns risker att patienterna skrivs ut efter fyra veckor för att undvika en ansökan om förlängd vård till förvaltningsrätten.

Redan idag har kommunen svårt att få fram bostäder i den utsträckning som krävs för att tillgodose boendebehovet hos målgruppen. Genom utredningens förslag blir både patientens återhämtningstid och kommunens planeringstid betydligt kortare. Många patienter kommer att behöva en tid att landa och stabiliseras innan de är redo att samverka och planera för nästa steg. Redan där försvinner viktig planeringstid. Frågan är dessutom vilken typ av boende kommunen kommer att kunna erbjuda efter bara några veckors nykterhet.

7.2.6 Möjligheterna att skydda personer med skadligt bruk eller beroende blir mindre

Ingen social indikation: Genom att den sociala indikatorn tas bort som ett kriterium för tvångsvård ser Jönköpings kommun en risk att en väldigt utsatt grupp inte får den vård de är i behov av. De senaste åren har samhället upplevt en ökning av framförallt unga kvinnor som befinner sig i ett omfattande skadligt bruk av narkotiska preparat kombinerat med en psykisk ohälsa. Genom sin samsjuklighet har målgruppen inte klarat av att behålla boende, upprätthålla kontakt med sitt sociala nätverk, genomföra en utbildning och skaffa ett arbete. På grund av sitt narkotikaberoende och sin bostadslöshet hamnar dessa kvinnor ofta i en beroendeställning där de säljer sin kropp för att få tak över huvudet och droger. De hamnar i en utsatthet där det förekommer mycket våld, hot och sexuella övergrepp. Trots omfattande försök från socialtjänsten att upprätta och bibehålla en frivillig planering i dygnsvård har man inte lyckats få bort dessa kvinnor från sin utsatthet.

Gruppen har sällan hunnit utveckla några påtagliga psykiska eller fysiska konsekvenser i den grad att det har varit skäl för ansökan om LVM. Det stämmer som utredningen poängterar att den sociala indikatorn sällan har använts självständigt i dessa fall, men den har ofta varit det avgörande skälet till att LVM-ansökan har gått igenom. Även vid beslut om LPT ska personens levnadsförhållande och sociala situation beaktas, men genom att den sociala indikatorn tas bort reduceras betydelsen av denna aspekt vid bedömningen om tvångsvård till förmån för den psykiska och fysiska hälsan. Förändringen riskerar att ytterligare försvåra möjligheterna att bryta den destruktivitetsspiral som dessa kvinnor befinner sig i.

Minskade möjligheter till vård i ett enkönat sammanhang utanför hemregionen: Jönköpings kommun delar utredningens åsikt att vården oftast behöver ges i patientens närmiljö. Det finns dock undantag. Våldsutsatta kvinnor eller hotade män i gängkriminalitet är individer som ofta har svårt att hålla sitt eget skydd och som idag sällan söker sjukvård för tillnyktring eller abstinensbehandling av säkerhetsskäl. Ryktet att de befinner sig på sjukhuset sprids snabbt inom den begränsade krets som målgruppen utgör. För att säkerställa säkerheten för dessa personer behöver vården kunna ges utanför hemregionen.

Många kvinnor som LVM-vårdas idag har erfarenhet av sexuellt våld och destruktiva relationer. För att de ska känna sig trygga under vårdtiden bör de erbjudas vård i ett enkönat sammanhang. Idag finns inte samma möjligheter inom regionen som på statens LVM-hem att tillgodose dessa behov. Utredningen saknar en djupare diskussion om hur regionerna ska klara av lokalfrågan och samverkan för att skydda dessa kvinnor och män. HVB hem som riktar sig till våldsutsatta kvinnor är ofta fulla och har långa kötider, vilket ger en indikation om behovet. Det är därför långt ifrån tillräckligt att det finns enstaka vårdavdelning för kvinnor eller att vissa regioner har enkelrum.

8.3.3 Målgruppstillhörighet för den samordnade vård- och stödverksamheten ska alltid övervägas

Jönköpings kommun tillstyrker förslaget att det vid vårdplanering och inför utskrivning alltid ska övervägas om den enskilde tillhör den samordnade vård- och stödverksamheten.

8.5 Den samordnade planeringen ska förbättras

Jönköpings kommun tillstyrker förslaget att en samordnad individuell planering ska ske så snart som möjligt.

9.2 Kommissionen för en trygg, meningsfull och rättssäker tvångsvård.

Jönköpings kommun tillstyrker tvångsvårdscommissionens inrättande, och anser att det är positivt med ett organ som har till uppgift att driva på metodutveckling och kunskapsförstärkning inom tvångsvården samt främja rättssäkerheten och säkerställa en trygg och meningsfull vård. Samtidigt behöver understrykas att utredningens förslag även innebär en försvagning av rättssäkerheten eftersom beslutsfattandet nu flyttas från förvaltningsrätten till chefsöverläkaren. Beslutet går fortfarande att överklaga och efter fyra veckor måste ärendet prövas i domstol,

men patientens möjlighet att föra sin talan i rätten innan vården inleds tas bort.

JÖNKÖPINGS KOMMUN

Ann-Marie Nilsson
Kommunalråd

Johan Fritz
Stadsdirektör